

Klik [hier](#) voor het originele artikel (p. 50)

WEET WAT JE TOETST

DID YOU KNOW?

Alle mensen zijn sterfelijk. Ik ben een mens. Dus ik ben sterfelijk. Dit is een van de beroemdste voorbeelden uit de logica. Er is geen speld tussen te krijgen. Zeker niet omdat je kunt bewijzen dat beide eerste beweringen waar zijn. De conclusie (derde zin) is dus onomstotelijk. Je zou willen, zo schrijft Kane in zijn artikel (1992), dat toetsscores ook zo waterdicht te duiden zijn, maar dat is helaas niet zo. Het gaat daarbij altijd om interpretatie en dan is er ruimte voor meer uitleg. Je kunt die ruimte zo klein mogelijk houden door goed na te denken over wat je toetst en wat scores betekenen.

HET IDEE

Als je een toets afneemt, wil je dat deze jou informatie geeft over wat een leerling wel/niet kan. Dat kan als de toets betrouwbaar en valide is. **Betrouwbaarheid** is het pakkie-an van de toetsenmaker (zie kader hiernaast). Maar bij **validiteit** speel jij als leraar ook een rol. Een toets is valide als deze meet wat je wilt meten en weten. Het is de verantwoordelijkheid van de toetsenmaker om goede vragen te maken. Maar het is jouw verantwoordelijkheid om de juiste toets te kiezen, een toets die past bij het leerdoel waarvan je wilt weten of de leerling het heeft behaald. Als je inzicht wilt toetsen, moet je geen toets met reproductievragen gebruiken. Verder moet je de toetsscores op hun juiste waarde weten te schatten. Ook dat hoort bij validiteit. Validiteit ontstaat dus pas in de lespraktijk: bij de inzet van de juiste toetsen en bij de interpretatie van de toetsscores.

DE INZICHTEN

Denk als Sherlock Een A- of E-score of een 8 of 5 lijkt heldere taal te spreken. Maar om er conclusies aan te verbinden, ontkom je niet aan interpreteren. Daarbij ligt er niet 1 interpretatie klaar die jij alleen nog maar hoeft te ontdekken. Nee, je bouwt je eigen interpretaties. En dat moet je dus zo verstandig mogelijk doen. De belangrijkste vuistregel is: gebruik je verstand. Als een Sherlock

BETROUWBARE TOETSEN

Een toets moet niet alleen valide, maar ook betrouwbaar zijn. Dat is het geval als een toets bij hermeting ongeveer dezelfde resultaten oplevert. Dit is de verantwoordelijkheid van de toetsenmaker. Ongeveer, want er zijn altijd toevalligheden die de prestaties van een leerling kunnen beïnvloeden, zoals vermoeidheid of achtergrondlawaai. Verder moeten diverse beoordelaars, met de vooraf vastgestelde scoresleutel, ongeveer tot dezelfde score kunnen komen. Bij gesloten of multiplechoicevragen is dat gemakkelijker dan bij een toets met open vragen. Maar ook in het laatste geval kunnen heldere score- afspraken de betrouwbaarheid vergroten.

Holmes moet je alle data onder de loep nemen. Zie de toets en de scores als een zaak die je moet oplossen. Kane beschrijft hiervoor **4 fasen** die hiervoor belangrijk zijn.

1

DOEL VAN DE TOETS

Formuleer eerst helder en specifiek waarvoor je een toets wilt gebruiken. Wat wil je meten: welk onderwerp, welke kennis/vaardigheden, welke leerdoelen (zie [artikel](#) 'Kennis in handige hokjes'). En dienen de uitkomsten een formatieve of summatieve evaluatie (zie [artikel](#) 'Formatief handelen stimuleert het leren')? Kortom, waar is de toets voor bedoeld? Stel dat je een toets afneemt om te bepalen welke leerlingen toe zijn aan het volgende rekenthema en welke eerst nog extra instructie en oefening

nodig hebben. Sta dan stil bij enkele vragen. Kennelijk moet de leerling voor het volgende rekenthema al over enige vaardigheden beschikken. Klopt dat? Zo ja, welke zijn dat en meet de toets die inderdaad? Zo nee, waarom zou je dan deze toets afnemen?

2 ZORGVULDIG INTERPRETEREN

Neem vervolgens als je de scores bekijkt geen genoegen met de eerste interpretatie die in je opkomt, maar bekijk ze van alle kanten: is er echt geen andere uitleg mogelijk en kan ik eventuele tegenwerpingen weerleggen? Kloppen al mijn aannames of laat ik me onbewust leiden door vooroordelen? Zou een collega tot hetzelfde oordeel komen? Als de score lager of hoger is dan verwacht, ga dan op zoek naar mogelijke verklaringen. Was de toetsafname volgens de regels? Waren er omstandigheden waardoor je scores moet nuanceren, zoals onrust in de klas? Is je blik mogelijk gekleurd door onbewuste vooroordelen (gender of etnisch)?

3 BEWIJZEN VERZAMELEN

Hoe meer bewijzen je voor jouw interpretatie van de toets verzamelt, hoe beter. Of, zoals journalisten zeggen: 1 bron is geen bron. Ook hier geldt weer: laat je niet leiden door veronderstellingen of vooroordelen, maar kijk zo open mogelijk. Blijf daarbij dicht bij het doel van de toets (zie fase 1) en laat je niet verleiden tot al te grote generalisaties. Niet: leerling X kan nou eenmaal niet rekenen, maar: leerling X heeft moeite met deze specifieke rekenvaardigheden.

4 CONCLUSIES TREKKEN

Trek conclusies over de verzamelde bewijzen en kijk daarbij ook weer even naar fase 1: zeggen de toetsscores inderdaad iets over dat wat je wilde weten en meten? Heb je, om bij het rekenvoorbeeld te blijven, inderdaad de leerlingen zo weten te sorteren dat de juiste leerlingen extra instructie krijgen en dat de leerlingen met

een hoge toetsscore daadwerkelijk goed mee kunnen komen in het nieuwe rekenthema? Deze fasen zijn niet haarscherp van elkaar te onderscheiden, ze lopen in elkaar over. Maar ze maken je wel bewust van wat er allemaal komt kijken bij het kiezen, afnemen en duiden van toetsen.

IN DE KLAS

Misschien wijd je er niet al te veel gedachten aan. De halfjaarlijkse voortgangstoetsen en de methodetoetsen, ze horen gewoon bij je werk toch? Je neemt ze af, bekijkt de scores en past op basis daarvan wellicht je instructie en opdrachten aan. Kane maakt duidelijk dat het belangrijk is om er wel over na te denken. Een toets is namelijk alleen goed en zinvol als hij door jou goed en zinvol wordt ingezet. Passen de vaardigheden die de toets meet, wel bij wat jij op dat moment wilt weten? Kane geeft je handvatten om daarover na te denken. Het interpreteren van toetsscores is minstens zo belangrijk als het selecteren van de juiste toets op het juiste moment. Doe dit bij voorkeur samen met collega's. Dat voorkomt dat je te snelle conclusies trekt. Jullie kunnen elkaar scherp houden: Klopt het wel? Is er wellicht nog een andere verklaring mogelijk? Zeker bij scores die anders uitvallen dan je verwachtte, is het verstandig om je dit af te vragen. Hoe vaker jullie dit samen doen, hoe vanzelfsprekender het wordt om gericht om te gaan met toetsen.

- [Artikel](#) Toetsen is geen vies woord
- [Webinar](#) Saxion Valideren: het zichtbaar maken van de kwaliteit van een toets en een toetsprogramma

 Uit de praktijk

OEFENSTOF OP MAAT

Lieve jongens en meisjes, we zijn bij het volgende rekenblok aangekomen, dus het is weer tijd voor een oefentoets. Wil de klassenhulp de toetsen uitdelen?' Nienke Haacke is leraar in groep 5 en specialist hoogbegaafdheid op obs de Griftschool in Woudenberg. Haar klas met 16 leerlingen maakt na elk rekenblok zo'n formatieve toets die in omvang, moeilijkheidsgraad en look-and-feel gelijk is aan de normale methodetoets. Ze neemt deze toetsen af aan het begin van elk nieuw blok. Haar leerlingen hebben de instructies van leerdoelen dan al gehad. Na elke oefentoets vult ze een overzicht in per leerling en per getoetst leerdoel. Dit zijn steeds 4 leerdoelen, zoals: deelsommen met rest- en plussommen tot 1000 met de getallenlijn. Met de resultaten maakt Haacke een overzicht van leerlingen die behoefte hebben aan extra instructie en herhaling van de toetsdoelen. 'En dat doe ik een week voor de methodetoets opnieuw. Dan schenk ik nog een keer extra aandacht aan de toetsdoelen en bepaal ik welke leerlingen aan welke doelen en op welk niveau gaan werken.' Kinderen die de doelen al beheersen, krijgen verrijkingswerk. Leerlingen die nog veel moeite met de basisstof hebben, ontvangen andere werkbladen waarmee ze bijvoorbeeld kleine min- en plussommen oefenen en succeservaringen opdoen. Het gebeurt vaak dat ze dan 90% goed hebben. 'Dan zeg ik: "Wauw, super! Morgen gaan we een stapje moeilijker." De volgende dag kijken we of we al kunnen aansluiten bij de reguliere les of dat verdere oefening nog nodig is.' Andere leerlingen deelt ze bijvoorbeeld in clusters in met verlengde instructie, het liefst met concreet materiaal en/of stappenplannen. Tijdens deze instructie laat ze leerlingen pas los als ze laten zien dat ze zelfstandig aan het werk kunnen. Ook aan leerlingen die meer aankunnen is gedacht. 'Zij kunnen sneller door de stof of krijgen creatieve denkopgaven. Ze zijn zo opgelucht als ze niet hoeven herhalen.' Goed kunnen aansluiten bij het niveau van de leerlingen, noemt Haacke als grootste voordeel van de oefentoetsen. 'Er is geen onnodige herhaling of frustratie bij leerlingen die nog niet op het lesniveau zijn. Daarnaast is de groei tussen de oefentoets en de summatieve toets heel mooi zichtbaar, ook voor ouders.